
OSLI KERESZTNÉVADÁSÁNAK TÖRTÉNETE NAPJAINKIG

1. Már többször írtam szülőfalum, Oslly személyneveiről (VARGÁNÉ 2000, 2001). Az írott források alapján az 1700-as évek közepétől a polgári anyakönyvezés kezdetéig mutattam be ennek a kis rábaközi településnek a személyneveit. Jelen írásomban folytatom a megkezdett munkát, az 1895-től napjainkig terjedő időszak keresztnévhasználatával foglalkozom, és ahol az adatok lehetővé teszik, összehasonlítom a 18–19. századi névanyagot a 20. század névkincsével, azzal a céllal, hogy igazoljam vagy cáfoljam a korábban jellemző névadási szokások változását.

A falu történetéről, népességi, felekezeti jellemzőiről korábban már részletesen szóltam (VARGÁNÉ 2000). A huszadik század hatvanas éveinek második felétől jelentős változások következtek be: megszűnt a község zártsága, ezzel együtt a felekezeti, vagyoni helyzet egyneműsége, s megkezdődött a korábban mezőgazdaságból élő népesség elvándorlása, ingázása.

Mindez jól látható a keresztnévek vizsgálatokor kialakuló eredményekből. A névanyagot 1970-ig az oslly római katolikus születési anyakönyvekből gyűjtöttem össze. Az 1980–90-es években már nem került be az egyházi anyakönyvbe minden gyermek neve, ezért az utolsó időszakban az iskola első osztályába beíratott gyermekek névsora alapján dolgoztam. A helyi önkormányzat munkatársa segítségével ellenőriztem, hogy 1960-tól kezdődően az anyakönyvek, illetve az iskolai névsorok teljesek-e.

A bő két évszázados névadási szokásokat vizsgálva több figyelemre méltó tényt állapíthatunk meg. Osllyban 1809-től, az önálló plébánia létrejöttétől van rendszeres anyakönyvezés. A korábbi évtizedekben a kapuvári római katolikus anyakönyvekben található oslly nevek. Valószínű, hogy a neveket beíró plébános nem rögzítette mindig a lakóhelyet, így ekkor még csak véletlenszerűen bukkantak fel adatok. A 19. század első felében hasonló a névadási, névválasztási gyakorlat, mint a környező településeken (VARGÁNÉ 2006), illetve mint az egész magyar nyelvterületen, ahogy ezt a szakirodalomból tudjuk: rendkívül kevés nevet viselnek, amelyek aztán nagy gyakorisággal fordulnak elő.

Jelentősen megváltoztatta viszont a falu névadási hagyományát Jáky Ferenc plébános negyvenéves lelkészi tevékenysége idején (1845–1885): az ő idejében a névkincs rendkívüli módon színessé vált. Ezt a tudatos törekvését egy nemrég előkerült naplójában értelmezi, igazolva korábbi feltevésemet, miszerint a sok azonos család- és keresztnév zavart okozó egyformaságát a keresztnévek változatosságával akarta megszüntetni:

„A vezeték név mellett különös ismertető jelül szolgálnak nálunk katolikusoknál a keresztnévek és ha okosan alkalmaztatnak, elegendő is a kettő annélkül, hogy mellékes gúny- vagy czódornevek használtassanak. 1845. május 6-án találtam két, három, sőt öt, hat egyenlő nevű embert, különösen 11 Borsody Jánosnét ismertem, részént férjezettek, részént özvegyeket, de miként férjeiknek úgy maguknak is voltak czódor neveik, mi mellett azonban még is sok zavart okozott a sok egyforma név.

Ennek orvoslására kihirdettem, hogy vegyék szemügyre e bajt és azon legyenek, hogy minden embernek más neve legyen s gyermek arra ne kereszteltessék, aminő név már létezik nálunk. Megértették híveim és néha rám bízták, hogy adjak én a kisdednek

bármilyen nevet vagy maguk úgy választottak, hogy másnak neve ne adassék a gyermeknek. Lett így az újszülöttek által olyan név elfogadva mely csupán ötet jelentse. Az egész faluban egy legyen Kapuy Sándor egy Borsody Máté, egy Nagy Veronika.

Ezzel azon szükség mutatkozott, hogy ne csak János, József, Katalin, Anna nevek használtassanak, hanem a szenteknek eddig nem ismert nevei is elővételnek. Lassan lassan alkalmaztattak a következő keresztnévek u. m.

Alajos, Ágoston, Balázs, Bálint, Béla, Benedek, Bertalan, Boldizsár, Dániel, Dávid, Dénes, Domokos, Dömötör, Elek, Ernő, Fábján, Flóris, Fülöp, Gábor, Gellért, Géza, Gyula, Imre, Joákim, Izidor, Kálmán, Károly, Kelemen, Lázár, Lukács, Márk, Máté, Menyhért, Rudolf, Tamás, Vilmos, Vincze, Zsigmond.

Alojzia, Amália, Angela, Apalín, Aranka, Augusztina, Birgitta, Cziczelle, Eleonóra, Emerencia, Emerika, Emília, Etelka, Filomena, Franciska, Gizella, Ida, Irén, Janka, Jusztina, Karolina (Sarolta), Klára, Magdolna, Márczella, Margit, Mártha, Orsolya, Paulina, Piroska, Regina, Rozina, Skolasztika, Szerafina, Viktória, Vilma.

Eddig jutottunk e mai napig. 1881. aug. 21.” (JÁKY 1881.)

Feltételezhetjük, hogy a hívek mégsem tudtak maradéktalanul azonosulni Jáky Ferenc elgondolásaival, mivel halála után a keresztnévek kiválasztása ismét hagyományosabb módon zajlott. Természetesen már nem az a szegényes névhasználat tért vissza, mint amely a század első évtizedeiben volt, de a falu keresztnévkinccse nem rítt ki a környezetéből, hasonlóan követték a divatot, a hagyományt, mint a szomszédos falvak lakói. Megjelentek a divatos nevek: Gyula, Jenő, Géza, Irén, Vilma, Gizella és főként a Mária, de a korábbi, különösen ritka nevek elmaradtak. A századforduló névadása is hoz új mozzanatot. Igen gyorsan és igen kedvelté válva megjelentek a többelémű keresztnévek (Jáky Ferenc időszakában egy-két kivételtől eltekintve két vagy több elemből álló keresztnév nem került be az anyakönyvbe). Érdekes tény, hogy az ő halála után (1885. március), 1885-ben egy újszülött háromelemű keresztnévet kapott: Ernő Pál Jenő. A kételemű keresztnévek száma a századfordulótól szaporodott meg: 1888-ban fordult elő egy István János keresztnév, az apa átutazó koldus; 1890-ben a segédtanító fiát keresztelték Elemér Károly névre; majd ezt követően évente néhány kételemű keresztnévet anyakönyveztek. Főként férfi keresztnévekről van szó, női többelémű keresztnév csak elvétve található, az első 1886-ból: Vilma Janka. Aztán 1919-től már évente egy-két női kételemű keresztnévet is olvashatunk. Ez napjainkig jellemzi a névadást. A 20. század első két évtizedében a férfi keresztnévek 4,44%-a, a következő 25 évben már 9,31%-a kételemű, 1945–1970 között pedig az elnevezettek 24,1%-a visel kételemű keresztnévet. A 20. század utolsó harmadában ez az arány 4,25%. A női névadásban hasonlóan emelkedik a kételemű keresztnévek aránya: 1,01%; 0,69%; 1,65%; 10,81; 34,92%; az utolsó szakaszban aztán visszaesik (4,43%). 1970 után a polgári bejegyzések és a katolikus születési anyakönyvek eltérnek, az előbbiben általában egyelemű, a kor ízlését követő keresztnévet íratnak be; az egyházi anyakönyvezésben ezzel szemben van egy második név is, amely gyakran a szülő vagy nagyszülő keresztnévét idézi vissza, és vele együtt a gyermek védőszentjét nevezi meg. Megállapíthatjuk tehát, hogy kételemű keresztnév adása a 19. században nem volt jellemző a falura, ellentétben a környező településeken tapasztaltakkal (VARGÁNÉ 2006: 187–94).

1965–1970-ig eléggé egyhangú, ismétlődő a keresztnév választék. Megjelenik egy-egy újabb, a divat által felszínre hozott név, de alapjaiban nem változnak a névadási szokások. A 20. század utolsó évtizedeiben aztán a hagyomány megszűnéséről beszélhetünk.

Eddig soha nem adott nevek jelennek meg, a használt nevek között ritka lesz a szülő nevének öröklődése. Az egymást követő korszakokban összesen 3592 fiú és 3156 lány kapott nevet.

	Összes elnevezett	Nevek száma	Gyakoriság	Kételemű keresztnév
I. 1808-ig	513	25	16,55	–
II. 1809–1840.	560	30	18,00	–
III. 1841–1870.	514	76	6,70	–
IV. 1871–1895.	451	57	7,90	2 (0,44%)
V. 1896–1920.	518	42	12,33	23 (4,44%)
VI. 1921–1945.	494	47	10,51	46 (9,31%)
VII. 1946–1970.	354	41	8,63	85 (24,01%)
VIII. 1971–2005.	188	56	3,35	8 (4,25%)

1. táblázat: Férfi keresztnévek a 18. század közepétől napjainkig

	Összes elnevezett	Nevek száma	Gyakoriság	Kételemű keresztnév
I. 1808-ig	441	16	27,50	–
II. 1809–1840.	522	19	27,40	–
III. 1841–1870.	497	68	7,30	5 (1,01%)
IV. 1871–1895.	430	46	9,30	3 (0,69%)
V. 1896–1920.	486	34	14,29	8 (1,65%)
VI. 1921–1945.	370	42	8,81	40 (10,81%)
VII. 1946–1970.	252	55	4,58	88 (34,92%)
VIII. 1971–2005.	158	75	2,11	7 (4,43%)

2. táblázat: Női keresztnévek a 18. század közepétől napjainkig

Az 1–2. táblázat jelzi a lezajló folyamatokat, ezért csak néhány olyan mozzanatot emelek ki, amely az anyakönyvezés kezdetétől 2005-ig határozott változást, eltérést mutat. Az egyik ilyen tény, hogy a faluban használt női nevek száma évszázadokon át alacsonyabb volt, mint a férfi keresztnévek száma. Néhány példa ennek bizonyítására: női név 19-, férfinév 30-féle; később 68- és 76-féle. Úgy tűnik az adatokból, hogy ez a folyamat irányt váltott, a 20. század közepétől gazdagabb a nőnév-választék: 55-féle, míg a férfiaknál 41-féle; vagy 75- és 56-féle. A férfiaknál a névelőfordulások száma a magasabb születési szám ellenére csökken, a nőknél viszont fordított a helyzet. A női nevek tehát kevésbé öröklődnek, a leánygyermeknek bátrabban válogatnak külső hatások alapján az eddig soha nem választott nevek közül. Így lesz a gyakoriság is egyre kisebb. Színes, változatos, a divatnak teret engedő, az öröklődést egyre inkább figyelmen kívül hagyó névkincs születik meg. A férfi keresztnévek gyakorisága is csökken, de kisebb mértékben a női nevéknél. (A leánygyermek száma végig alacsonyabb a fiúgyermek számánál!)

A 19. század első felében mind a férfi, mind a női keresztnévek megterheltsége nagy. A férfinevek száma a 19. század elején 25, illetve 30. A 19. század közepétől kezdődő

szakaszban aztán megsokszorozódott a kiválasztott nevek száma (76-féle), erősen csökkent a gyakoriság: 18-ról 6,7-re esik vissza. Vonatkozik ez a megfigyelés a 20. század végére is: ekkor 56-féle név figyelhető meg, a gyakorisági mutató 3,35. Lényegesen színesebb tehát a névanyag, mint korábban.

3. A 3. táblázat a leggyakoribb férfi keresztnéveket mutatja a 18. század közepétől napjainkig. Az egyes korszakokon belül az első oszlop a pozíciószám, a második pedig a név előfordulásának százalékos aránya. Az adott időszak legkedveltebb nevét és százalékos arányát félkövér szedés emeli ki.

A két és fél évszázad első tíz leggyakoribb neve közt 32-féle név található (a *Krisztián*-nal és a *Szabolcs*-csal együtt 34-féle, ugyanis ez a két név az utolsó korszakban szintén a 10. helyre került). A 19. század első felében még kevés a változás, a leggyakoribb nevek nagyrészt azonosak. A III. és a VIII. időszak kivételével az eredeti tíz leggyakoribb névből először hat, majd öt megmarad, tehát viszonylag állandónak tekinthető a névkincs magja. A legkedveltebb név a 19. század első két időszakában a *János*, az utána következő három szakaszban 1920-ig a *József*, majd a 20. század első felében az *Imre* és a *László*. Az utóbbi évtizedekben a *Zoltán* került az élre. A katolikus névadásra jellemző mártírológiumi névválasztás 1970 tájáig a legmeghatározóbb, napjainkban ez már nem egyértelműen igaz. A Rábaközben mindig nagy tisztelet övezte Szent László királyt, kultusza sokféle módon megnyilvánult (Szent László Társulat, szobrok a falvakban, a Győrben található herma tisztelete stb.), ennek ellenére neve Osliban csak a 20. században vált kedvelté.

A harmadik időszak nevei jelzik Jáky Ferenc plébános tevékenységét. Akkor csupán a *József* és a *János* nevek maradtak sikeresek, a többi teljesen a plébános törekvését tükrözte: a gyermeknek olyan nevet adtak, amely megkülönböztette másoktól. A pap a nép előtt kevésbé ismert vagy ismeretlen szentek nevét választotta, néha – utólag úgy tűnik – teret engedett a divatnak is (pl. *Géza*). A *Fábián*, a *Zsigmond*, a *Balázs*, a *Bálint*, az *Elek* és a *Flórián* csak ebben a szakaszban lett ilyen sikeres, többször nem kerültek be a leggyakoribb nevek közé. Osliban tehát a plébános egyértelműen szemléletváltást indított el: ez idő tájt mindenhol nagy a keresztnévek megterheltsége (HAJDÚ 2003: 472–90), a falura azonban ekkoriban a sokszínűség volt jellemző.

Feltűnően eltér – természetesen – a többi kortól az utolsó időszak, de ez a megállapítás az ország minden településére igaz. Ebben kevés név szerepel az eredeti, 19. század eleji első tizből, s gyakoriságuk is igen kicsi. A tíz leggyakoribb között a *Zoltán*, *Attila*, *Tibor* mellett a régebbi névválasztásban már jelen levő nevek váltak ismét kedvelté (*László*, *Péter*, *Tamás*, *Imre*, *Gábor*). A 9. helyen több azonos számban választott nevet találunk: *Csaba*, *József*, *Krisztián*, *Sándor*, *Szabolcs*; közülük egyet, a betűrendben elsőt jelöltem meg a 3. táblázatban. A 10. helyen szintén több név áll megegyező arányban: *Ferenc*, *Gyula*, *Károly*. Színes, a korábbi koroknál gazdagabb kínálatú névanyag alakult tehát ki; a szülők láthatólag a néhány generációval korábban kedvelt nevekből vagy a kereszténység előtti névkincséből választottak, nem pedig az idegen, magyar hangzásnak és írásmódnak ellentmondó nevek kerültek be a település keresztnévanyagába. Az 1–10. név százalékos arányának összege ismét a harmadik és az utolsó időszak eltérésére mutat rá. Különösen a 19. század közepének szokása más, mint a többi időszaké.

Nevek	I. 1808-ig		II. 1809–1840.		III. 1841–1870.		IV. 1871–1895.		V. 1896–1920.		VI. 1921–1945.		VII. 1945–1970.		VIII. 1971–2005.	
János	1.	18,98	1.	16,25	8.	3,31	2.	10,64	3.	8,68	5.	7,29	5.	5,93		
<i>György</i>	2.	13,12	4.	8,04												
<i>Mihály</i>	3.	12,08	7.	6,43			7.	4,21								
József	4.	10,72	2.	14,64	1.	4,67	1.	11,71	1.	11,96	2.	10,12	3.	9,32		
<i>István</i>	5.	9,55	3.	12,50			6.	5,10	5.	6,18	3.	8,71	6.	5,36		
<i>Pál</i>	6.	8,18	10.	3,04			4.	5,98	7.	5,02						
<i>Ferenc</i>	7.	5,46	6.	6,43							6.	6,47	4.	6,50	10.	2,13
<i>András</i>	8.	3,86														
<i>Márton</i>	9.	3,51														
Imre	10.	2,53					5.	5,76	2.	9,07	1.	12,96	2.	9,60	8.	3,72
<i>Vendel</i>			5.	7,50												
<i>Antal</i>			8.	6,25			9.	3,77								
<i>Péter</i>			9.	3,57											5.	4,25
<i>Fabián</i>					2.	3,69										
<i>Károly</i>					3.	3,69							9.	3,95		
<i>Zsigmond</i>					4.	3,69										
<i>Balázs</i>					5.	3,51										
<i>Elek</i>					6.	3,51										
<i>Géza</i>					7.	3,31	3.	7,54	4.	7,33	4.	7,49	7.	5,08		
<i>Bálint</i>					9.	3,11										
<i>Flórián</i>					10.	2,92										
<i>Vilmos</i>							8.	4,21	10.	3,09						
<i>Sándor</i>							10.	3,55	9.	3,09	9.	4,45	8.	4,80		
<i>Kálmán</i>									6.	5,60	8.	4,45				
<i>Gyula</i>									8.	3,28	10.	3,85	10.	3,39		
László											7.	6,47	1.	12,15	4.	4,79
Zoltán															1.	6,38
<i>Attila</i>															2.	5,85
<i>Tibor</i>															3.	5,32
<i>Tamás</i>															6.	4,25
<i>Gábor</i>															7.	3,72
<i>Csaba</i>															9.	2,66
Összesen		87,99%		84,64%		35,41%		62,47%		63,30%		72,24%		66,08%		43,07%

3. táblázat: A leggyakoribb férfi keresztnévek a 18. század közepétől napjainkig

A 20. századi nevek vizsgálatakor azt tapasztaltam, hogy kezdetben kevés új névvel gyarapodott a keresztnévállomány. Az 1895–1920 közötti időben a *Sebestyén* név az egyetlen, amely bővítette a község lakóinak névkincsét, korábban erre a névre még nem kereszteltek, pedig a szomszédos Gartán gyakori volt. (Az 1600-as évek végén ugyanis Gartán német ajkú lakosságot telepítettek le, a falu templomának titulusa Szent Sebestyén.) 1920–1945 között már több új, eddig soha nem viselt név akadt: *Ákos, Endre, Frigyes, Iván, Mátyás, Nándor, Oszkár, Ottó, Rezső, Szilveszter, Tihamér, Viktor*. A *Rezső* kivételével mindegyik név csak egyszer fordult elő, míg az ebben az időszakban legkedveltebb *Imre* névre 64 személyt kereszteltek. Az 1945–1970 közötti 25 évben már a következő szakasz sikeres nevei tűnnek fel, a falu eddigi névkincsét újjal gazdagítva: *Árpád, Attila, Csaba, Győző, Róbert, Szabolcs, Szilárd, Tibor, Zoltán, Zsolt*.

1970–2005 között az alábbi férfi keresztnéveket adták az újszülötteknek: *Ádám, Ákos, András, Arnold, Attila, Balázs, Bálint, Barnabás, Béla, Bence, Bertold, Csaba, Dávid, Dániel, Ervin, Ferenc, Gábor, Gellért, Gergely, Gergő, Géza, Gyula, Imre, István, János, Jenő, József, Kálmán, Károly, Kristóf, Krisztián, Lajos, László, Martin, Márton, Máté, Mátyás, Maximilián, Mihály, Miklós, Norbert, Ottó, Pál, Péter, Rezső, Richárd, Róbert, Roland, Sándor, Szabolcs, Tamás, Tibor, Tivadar, Vince, Zoltán, Zsolt*. A félkövéren szedett nevek már 1895 előtt tagjai voltak az osli névkincsnek. Az 56-féle névből 30-ról (53,57%) mondható ez el. A nem vastagított nevek közül 12-félét már 1895–1970 között kereszteltek (21,43%), az előző felsorolások jelzik e neveket. 1970 után új névként épülnek be a következők: *Arnold, Barnabás, Bence, Bertold, Ervin, Gergő, Kristóf, Krisztián, Martin, Maximilián, Norbert, Richárd, Roland, Tivadar*. (A *Bence* és a *Gergő* nevet becenévként használták.) Ez az előforduló nevek 25%-a. Az eredeti 10 legkedveltebb névből csupán a *György* hiányzik, tehát a hagyomány ereje befolyásolja, alakítja a férfi névadást a 20. század végén is.

4. A 4. táblázat a leggyakoribb női keresztnéveket mutatja a 18. század közepétől napjainkig. Az egyes korszakokon belül – a 3. táblázathoz hasonlóan – az első oszlop a pozíciószám, a második pedig a név előfordulásának százalékos aránya. Az adott időszak legkedveltebb nevét és százalékos arányát félkövér szedés emeli ki.

Az első tíz leggyakoribb között 31-féle név van. A 19. század elején két időszakban az első név az *Anna*, majd a *Janka*, utána száz éven át a *Mária*. Az egyes nevek megterheltsége feltűnően alacsony Jáky Ferenc plébános időszakában. A legkedveltebb nevek a 19. század első évtizedeiben a megkereszteltek negyedét, majd ötödét jelölték, míg az említett korban alig több mint huszadát. A 19. század végétől ismét nagyobb súlyúak az első helyen álló nevek: az elnevezettek hatodát, illetve ötödét nevezik meg. Az első tíz nevet viselők aránya az összes elnevezett arányához viszonyítva jól megmutatja a névadási szokások megváltozását. A 19. század első felében kevés nevet választottak a névadók, és a kedveltek igen nagy gyakoriságúak voltak. A század második felében viszont az első tíz név már csupán 40%-ot ölelt fel, majd a 20. század első felében szinte a száz évvel korábbi állapot látható (70-80%). Az 1950-es évektől elindult a hagyományos névöröklési rend átalakulása; már csak a *Mária* magas százalékos aránya mutatja az igazodást a régi szokásokhoz. Az 1970-es évektől az első tíz név összesített százalékos aránya 30,36%. E két szakaszban, azaz Jáky plébános korában és a napjainkhoz közelítő utolsó évtizedekben térnek el a nevek mutatószámai a többi korszakétól.

Nevek	I. 1808-ig		II. 1809–1840.		III. 1841–1870.		IV. 1871–1895.		V. 1896–1920.		VI. 1921–1945		VII. 1945–1970.		VIII. 1971–2005.	
Anna	1.	26,00	1.	19,00							5.	7,30	3.	7,94		
<i>Katalin</i>	2.	23,00	4.	10,50			8.	3,50							5.	3,16
<i>Erzsébet</i>	3.	21,00	2.	17,40			7.	4,40	8.	4,32	6.	7,30	2.	8,33		
<i>Éva</i>	4.	12,50	9.	2,30									6.	3,57	8.	2,53
<i>Borbála</i>	5.	3,40	8.	3,60												
<i>Marianna</i>	6.	2,50	5.	9,10												
<i>Judit</i>	7.	2,30													10.	2,53
<i>Terézia</i>	8.	1,80	7.	6,10	7.	3,60	3.	9,50	5.	7,41	4.	8,38	5.	3,97		
<i>Veronika</i>	9.	1,70	6.	7,80			10.	2,3								
<i>Ilona</i>	10.	1,60											8.	3,57		
<i>Rozália</i>			3.	11,60	6.	3,60	4.	7,90	4.	7,82			10.	3,57		
<i>Julianna</i>			10.	2,10												
Janka					1.	5,80	6.	5,30	6.	5,76	10.	2,70				
<i>Ágota</i>					2.	4,2										
<i>Gizella</i>					3.	4,20			10.	4,12	3.	10,54	7	3,57		
<i>Alojzia</i>					4.	4,20										
<i>Rozina</i>					5.	4,20										
<i>Franciska</i>					8.	3,40										
<i>Margit</i>					9.	3,40	2.	11,00	2.	13,37	2.	11,08	4.	7,14		
Mária					10.	3,40	1.	15,60	1.	19,54	1.	19,46	1.	14,29		
<i>Ágnes</i>							9.	2,30	9.	4,32					4.	3,16
<i>Vilma</i>							5.	6,30	3.	9,46	8.	4,32				
<i>Irén</i>									7.	5,76	7.	4,86				
<i>Jolán</i>											9.	4,86				
<i>Márta</i>													9.	3,57		
Eszter															1.	4,40
<i>Zsuzsanna</i>															2.	3,80
<i>Andrea</i>															3.	3,16
<i>Adrienn</i>															6.	2,53
<i>Anita</i>															7.	2,53
<i>Ildikó</i>															9.	2,5
Összesen		95,86%		89,50%		40,00%		68,10%		81,88%		80,80%		59,52%		30,36%

4. táblázat a leggyakoribb női keresztnveket mutatja a 18. század közepétől napjainkig

A 20. századi névanyagban sok a változás. 1895–1920 között a következő új keresztnévek szerepeltek az anyakönyvben: *Hermina, Irma, Jolán, Valéria*. A következő 25 évben a *Bernadett, Elvira, Elza, Erna, Hilda, Ilma, Krisztina, Olga* lesz új a korábbiakhoz képest. A 20. század második felében, különösen a 60-as években már sok, eddig a közösségben nem viselt névre keresztelnek: *Andrea, Anikó, Beáta, Edit, Emma, Erika, Gabriella, Gyöngyi, Hedvig, Ibolya, Ildikó, Kornélia, Szilvia, Zsuzsanna*. Figyelemre méltó, hogy a *Zsuzsanna* az evangélikusok lakta közeli községekben (Beled, Magyarkelesztúr, Vadosfa) már a 19. század kezdetén kedvelt név volt, Osliban mégis csak 1955-ben kereszteltek erre a névre első ízben.

Az utolsó szakasz valamennyi nevét bemutatom, mivel ez már nemcsak néhány kis gyakoriságú névben tér el, hanem jelentős különbséget mutat a korábbiakhoz képest. 1970–2005 közötti keresztnévek: *Adrienn, Ágnes, Alexandra, Andrea, Anett, Anikó, Anita, Barbara, Beáta, Bernadett, Bettina, Bianka, Csilla, Edina, Edit, Enikő, Erika, Erzsébet, Eszter, Éva, Gabriella, Gerda, Georgina, Gyöngyi, Hedvig, Henrietta, Hilda, Ildikó, Ivett, Izabella, Judit, Júlia, Karolina, Katalin, Katinka, Kinga, Kitty, Klára, Klaudia, Kornélia, Krisztina, Lilla, Livia, Loretta, Magdolna, Mária, Marietta, Margit, Márta, Melinda, Melitta, Mónika, Natália, Nikolett, Nóra, Orsolya, Ramóna, Rebeka, Réka, Renáta, Rita, Roxána, Szabina, Szilvia, Terézia, Tímea, Valentina, Veronika, Viktória, Virág, Vivien, Zita, Zsanett, Zsófia, Zsuzsanna*. A félkövén szedett 16 névnek (21,33%) van hagyománya, ezek az előző évszázadokban is kisebb-nagyobb kedveltséggel megtalálhatók voltak a keresztnévek között. A nagy többség néhány évtizeddel korábban vagy csak az utóbbi években került be a használatba. 1970 után jelentek meg először az alábbi keresztnévek: *Adrienn, Alexandra, Anett, Anita, Barbara, Bettina, Bianka, Csilla, Edina, Enikő, Gerda, Georgina, Henrietta, Ivett, Izabella, Karolina, Katinka, Kinga, Kitty, Klaudia, Lilla, Livia, Loretta, Marietta, Melinda, Melitta, Mónika, Natália, Nikolett, Nóra, Ramóna, Rebeka, Réka, Renáta, Rita, Roxána, Szabina, Tímea, Valentina, Viktória, Virág, Vivien, Zita, Zsanett*. Ez az utolsó időszakban választott neveknek az 58,66%-a. A női nevek tehát más képet mutatnak, mint a fiúknak adott keresztnévek: lényegesen nagyobb az újak aránya, és sok közöttük az idegen hangzású név.

5. Amikor a két évszázados névadástörténetet vizsgáljuk, a leírtakon túl jól látható, hogy a többemű keresztnévek megléte vagy éppen hiánya is felhívja a figyelmünket a szokások megváltozására. Ahogy már utaltam rá, a kételemű keresztnévek a 19. század legvégén kezdtek feltűnni az osli névanyagban. A korai többemű keresztnévek bejegyzései mutatták, hogy nem a falu névadási szokásai jelentek meg bennük, hanem a máshonnan érkezett emberek névválasztási hagyománya.

A női keresztnévadásban sem jellemző a többemű keresztnév adása. 1852-ben egyszer, 1854-ben kétszer jegyezték be *Mária Magdolna* nevet, a szülők egyszerű osli emberek voltak. Ez a név a Biblia alapján is nagyon összetartozik, nem tekintették két külön névnek, még az 1960-as években is szólító névként élt együtt a két elem: *Máriamagdol*. 1854-ben kereszteltek egy *Mária Veronikát*; a megjegyzés rovatban ez olvasható: átkeresztelkedett zsidó szülők gyermeke. 1864-ben egy *Krausz* és *Suszter* családnevű házaspár adott a gyermekének *Mária Paulina* nevet. Ők feltehetően ismét a máshonnan hozott hagyomány szerint kereszteltették meg a kisgyermeket. Levonhatjuk tehát a következtetést, hogy a 19. század végéig csak elvétve, a falu szokásrendjébe nem illeszkedő személyek esetében jelenik meg a többemű keresztnévadás.

A 20. századi nevek között viszont egyre nagyobb számban fellelhető ez a típus. Kivétel az utolsó korszak, de ez talán a forrás eltéréséből adódik, ugyanis az egyházi anyakönyv névanyagában több a kételemű keresztnév, a polgáriban kevesebb. Valószínűbb azonban, hogy ebben a napjaink gondolkodását tükröző időszakban a 19. századi hagyomány tért vissza: sokszínű, változatos a keresztnévállomány, tehát kevésbé fontos a többelemű keresztnév.

A már említett tény, hogy a férfi névkincs kevésbé színes, kevésbé változatos, a többelemű keresztnévek esetében is látható: a női kételemű keresztnévek száma kezdetben alacsonyabb, a század második felében azonban már több, mint a férfiaknál.

Háromelemű keresztnévet a több mint két évszázad alatt csupán két esetben találtam. 1885 decemberében egy újszülöttet *Ernö Pál Jenő* névre kereszteltek. A szülők egyszerű falubeli földművesek voltak. Háromelemű keresztnév a 20. században is csupán egyszer fordult elő, 1969-ben: *Szabolcs Valter Imre*. A szülők tősgyökeres osliak, kétkezi munkások. Nők a keresztségben egyszer sem kaptak kettőnél több elemű keresztnévet.

6. A szülői név öröklésében bekövetkezett változás szintén a hagyomány megbomlására utal. Osliban a szülő, illetve a nagyszülő nevének öröklése volt a jellemző, a keresztszülő nevét ritkábban kapta a kisgyermek.

Férfi keresztnévek esetében 1895–1920 között 66 apai keresztnév örökítődött át a fiúra, ez a nevek 12,74%-a. 1920–1945 között 128, ez az összes név 25,91%-a. 1945–1970 között ismét szinte megduplázódott az öröklött nevek aránya: 45,48%, azaz 161 név; 1970-től ez az arány 39,36% (74 név). Talán csak véletlen, hogy ez a folyamat az első világháború idején erősödött fel; addig évente egy-egy apai név öröklődött a fiúra, a háború alatt és közvetlenül utána azonban ez a szám 35-re emelkedett. A nők keresztnévadásában is emelkedett az anya nevének öröklését jelző szám: 1895–1920 között 37 név, azaz 7,61%; 1920–1945 között 72 név, 19,46%; 1945–1970 között 92 név, 36,51%; 1970 után 33 keresztnév, 20,89%. Ezek az arányok alacsonyabbak, mint a férfineveknél; ez is igazolja az előző megállapítást, hogy a női névkincs ebben az időszakban színesebb, gazdagabb, kevésbé hagyománykövető.

Szintén a változásra utal a kételemű keresztnévek egyik vagy mindkét elemének öröklésében kialakult helyzet. A cél a névdivat követése, de ez csak lassan válik egy értelművé; a kezdeti kételemű keresztnéveknél gyakori a szülő és a nagyszülő nevének a választása. Saját rokonságomban, ismerősi körömben gyakoriak az ilyen típusú nevek: *Mária Gizella* (anyai, nagyanyai név), *József Géza* (apai, nagyapai név). Az egyik családban a négy gyermek nevét a következőképpen választották ki: *Mária* (1927), *Alajos Ferenc* (1924), *Béla Imre* (1932), *Imre József* (1940). Az *Alajos* a nagyapa, az *Imre* az édesapa neve. Már itt is látható, hogy az egyik helyére egy divatnév került; később ez a jellemző, például *Gyöngyi Cecília* vagy *Rita Terézia*. A második az édesanya keresztnéve. A szülők fontosnak tartották, hogy a divatos idegen név mellé egy olyat válasszanak, amely a gyermek védőszentjére utal. Ez a törekvés jól látszik a polgári és az egyházi anyakönyvi bejegyzések eltéréseiben. Az 1970 után született gyermekeknek néhány kivételtől eltekintve csak egy keresztnévük szerepel a polgári anyakönyvben, holott az egyházi anyakönyv tanúsága szerint gyakran két keresztnévet kaptak. Általában a második elem a régiesebb, de van kivétel. Az elmondottak igazolásául íme néhány név az 1970 utáni kételeműek közül: *Edit Margit*, *Gyöngyi Mária*, *Natália Terézia*, *Andrea Mária*, *Zita Margit*, *Attila Mihály*, *Zoltán László*, *Zoltán József*, *Roland István*, *Csaba Pál*.

7. A leírtakat összegezve elmondhatjuk, hogy egy falu névkincse, névadási szokásrendje tükrözi a közösség gondolkodását, értékrendjét, sőt a település történetét is. A két és fél évszázad alatt látható a névkincs gazdagodása, amely különböző társadalmi változások hatására következett be. Mások lettek a kedvelt nevek, többféle nevet vontak be a használatba, mint korábban, így a névgyakoriság csökkent; két-, ritkán háromelemű keresztnévek is előfordultak. Az 1970 utáni névállomány alapján megállapítható, hogy egyre kevésbé jellemzi a névadást a névörökítés. A női névkincs nagyobb változáson ment át: a kezdeti szegényes névhasználatot felváltotta a sokszínű, kis gyakoriságú keresztnévállomány. A férfinevek választásakor napjainkban is erősebben kötődnek a hagyományos, múltunkat tükröző nevekhez; többször kap szerepet az öröklés, mint a nőknél: az utolsó időszak 56-féle férfineve közül 30-féle (53,57%) a 19. századi névállományban is megvolt, a nőknél ezzel szemben csak 16-féle (21,33%). Az átalakulás mindkét nemnél látható, de a férfinévállományban lassúbb, kevésbé divathoz igazodó.

Nem névtani kérdés, de a számokból az is kiviláglik, hogy korábban – még harminc évvel ezelőtt is – évente kb. 30 gyermek született, aztán egyre kevesebb, manapság pedig mindössze 3-4 kisgyermekkel gyarapodik évente a lélekszám. A nevek elemzése a falu mai szomorú helyzetét is feltárja.

Hivatkozott irodalom

- HAJDÚ MIHÁLY 2003. *Általános és magyar névtan*. Budapest.
 JÁKY FERENC 1881. *Jegyzetek az osli plébániát illetőleg*. Kézirat, R.k. Plébánia. Osli.
 VARGA JÓZSEFNÉ 2000. Osli személyneveinek jellemzői a 19. században. *Névtani Értesítő* 22: 24–36.
 VARGA JÓZSEFNÉ 2001. A vadosfai evangélikus és az osli római katolikus születési anyakönyvek XIX. századi keresztnévei. *Névtani Értesítő* 23: 37–54.
 VARGA JÓZSEFNÉ 2006. *Történeti személynevek a Rábaközéből*. Győr.

VARGA JÓZSEFNÉ

MRS. JÓZSEF VARGA, **The history of Christian-name-giving practices in the settlement of Osli (Western Hungary)**

Christian-name-giving practices in the settlement of Osli changed greatly in many respects during the two and a half centuries surveyed in the present paper. Until the middle of the 1960s, the name stock was rather poor, with the exception of the period between 1845 and 1885, when popular names changed significantly and many more Christian names came into use, reducing name frequency (the period was first described by Ferenc Jáky, a 19th century local priest). After the 1970s the name stock became even more rich: this period was less characterised by the earlier application of the principle of the importance of inheriting ancestors' names; furthermore, current nationwide fashion trends in name-giving practices also played an important role. It was the female name stock that changed more considerably: the monotonously repeating name forms of the early periods were substituted by names of less frequency. Even today, however, parents are prone to choose traditional, historical masculine names for their sons; thus boys often inherit their names. Choosing names of two (rarely three) elements could not be demonstrated before the end of the 19th century, and after two generations, by the end of the 20th century this phenomenon disappeared again.